ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ŞI CERCETĂRI ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
VI

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREŞTI, 2010

Colegiul de redacție

PROF. DR. ALEXANDRU BARNEA (Universitatea Bucureşti**), DR. SANDA BĂLESCU (**Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS**), PROF. DR. CLIVE BONSALL (**University of Edinburgh**), DR. GH. I. CANTACUZINO (**Institutul de „Arheologie Vasile Pârvan" Bucureşti**), DR. UWE FIEDLER (**Berlin**), DR. RADU HARHOIU (**Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" Bucureşti**), DR. ANNIE RENOUX (**Université du Maine, Le Mans), **PROF. DR. ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University**)**, **PROF. DR. ALAIN TUFFREAU (**Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Prehistoire et Quaternaire**).**

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESCU – redactor-şef

ADRIAN IONIȚĂ – redactor-şef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, DANIEL SPÂNU – membri

LILIANA ZAHARIA – secretar de redacție

Redactor Editura Academiei Române: ADRIAN MIRCEA DOBRE
Tehnoredactor Editura Academiei Române: DOINA STOIA

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, Bucureşti, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro.

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, sector 3, Bucureşti, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

Orice corespondență se va trimite Colegiului de redacție pe adresa: str. Henri Coandă 11, 010667 Bucureşti, tel./fax 4021 212 88 62. şi redactie_iab@yahoo.com

Normele de redactare a manuscriselor şi lista abrevierilor folosite în revistă sunt în general aceleaşi ca în celelalte publicații ale Institutului de Arheologie. În măsura în care vom elabora alte norme, ne obligăm să le publicăm în numărul următor.

© 2010, EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

SUMAR

MARIN CÂRCIUMARU, ELENA-CRISTINA NIȚU, GEORGE MURĂTOREANU, RADU ŞTEFĂNESCU, VIOREL-AURELIAN SORA, Cercetări de teren realizate în localitatea Şinca Nouă (jud. Braşov) în anul 2008 5
ALEXANDRU DINU, Mesolithic Agriculture or Neolithic Expansion in the Northern Balkans: the case of Iron Gates 11
ION MOTZOI-CHICIDEANU, MONICA CHICIDEANU-ŞANDOR, Cimitirul din Epoca Bronzului de la Cârlomăneşti – *La Arman*. Campaniile 2003–2007 21
MIRCEA MARE, DANIELA TĂNASE, ALEXANDRU FLUTUR, CĂLIN TIMOC, Cercetările arheologice preventive de la Timişoara-Freidorf (raport preliminar) 71
RADU HARHOIU, ERWIN GÁLL, ATTILA LAKATOS, Fragmentele de necropole de la Oradea-Salca Gheţărie din secolele VI şi X–XII 83
E. GÁLL, SZ. GÁLL, M. VREMIR, B. GERGELY, Analiza mormântului 10 din necropola de la Cluj – strada Zápolya (Dostoievski, gen. Traian Moşoiu) 133
SILVIU OȚA, AUREL DRAGOTĂ, GABRIEL T. RUSTOIU, Brățări din sârme torsionate şi împletite, lățite la capete (secolele X–XV) 155
ALEKS PLUSKOWSKI, ADRIAN IONIȚĂ, KRISH SEETAH, Excavations at the Medieval Fortress in Feldioara/Marienburg, 2007 173
DANIELA MARCU ISTRATE, IOAN FEDOR PASCU, Cetatea Saschiz. Note istorice şi arheologice din sârme torsionate şi împletite, lățite la capete 185
ABREVIERI 241

SOMMAIRE

MARIN CÂRCIUMARU, ELENA-CRISTINA NIȚU, GEORGE MURĂTOREANU, RADU ŞTEFĂNESCU, VIOREL-AURELIAN SORA, Les fouilles de Şinca Nouă (dép. de Braşov) effectuées en 2008 5

ALEXANDRU DINU, Mesolithic Agriculture or Neolithic Expansion in the Northern Balkans: the case of Iron Gates 11

ION MOTZOI-CHICIDEANU, MONICA CHICIDEANU-ŞANDOR, The Bronze Age Cemetery from Cârlomăneşti – *La Arman* (Fouilles 2003–2007) 21

MIRCEA MARE, DANIELA TĂNASE, ALEXANDRU FLUTUR, CĂLIN TIMOC, Die präventive archäologische Forschungen von Temeswar – Freidorf, des Jahres 2006 71

RADU HARHOIU, ERWIN GÁLL, ATTILA LAKATOS, Gräberfelderteile aus Oradea-Salca Gheţărie aus dem 6. und 10.–12. Jahrhundert 83

E. GÁLL, SZ. GÁLL, M. VREMIR, B. GERGELY, Archaeological Findings from the 10th – 11th Centuries Grave Uncovered in Cluj, Zápolya street (Dostoievski, gen. Traian Moşoiu) 133

SILVIU OȚA, AUREL DRAGOTĂ, GABRIEL T. RUSTOIU, The Torsioned and Knitted Bracelets (the Xth – XVth centuries) 155

ALEKS PLUSKOWSKI, ADRIAN IONIȚĂ, KRISH SEETAH, Excavations at the Medieval Fortress in Feldioara/Marienburg, 2007 173

DANIELA MARCU ISTRATE, IOAN FEDOR PASCU, The Fortress Saschiz. Historical and Archeological notes 185

ABREVIATION 241

Cercetările arheologice preventive de la Timişoara-Freidorf (raport preliminar)

MIRCEA MARE, DANIELA TĂNASE, ALEXANDRU FLUTUR, CĂLIN TIMOC

Schlüsselwörter: Siedlung, Eneolitikum, Keramikbrandofen, Skelettgräbern, *Angoba, Terra Sigillata*.

Zusammenfassung: Die präventive archäologische Forschungen von Temeswar – Freidorf, des Jahres 2006, waren von die Bauerrichtungen einer Halle für die Firma „Barum – Technik“ determiniert. Das Ziel der Ausgrabungen war die Beobachtung der stratigraphysche und ausdehnung Grenzen der antiken Niederlassung, wie auch die Sammlung der Funde.

Es wurde gefunden: eine Siedlung aus dem späten Eneolitikum, eine Niederlassung aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr. und ein Gräberfeld aus dem ersten Hälfte des 5. Jh. n.Chr.

Am Ende konnte man Festellen ein Gesammt von 94 archäologischen Komplexen: vertiefte Wohnungen – 4 aus Eneolitikum und 9 aus 3. – 4. Jh. n.Chr., Oberfläche Wohnungen – 5 aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr., Deponiergrupen – 2 aus Eneolitikum und 23 aus 3. – 4. Jh. n.Chr., Abfallgruben – 2 aus Eneolitikum und 24 aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr., ein Keramikbrandofen aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr., 5 Skelettgräbern von dem ersten Hälfte des 5. Jh. n.Chr. und 21 archäologischen Komplexen ohne Beigaben, die aber nach Form und Dimensionen 15 wahrscheinliche Abfallgruben und 6 Pfeilgruben sein könnten.

Eine besondere Fund sei die Wohnung mit Keller, voll mit Asche, auf dessen Grund die Spuren der Pfeile die das Decken aus Holz stützte, ausgegraben wurde.

In Bezug mit der archäologischen Funde, aus den eneo-litische Niederlassung (2. Jht. v.Chr. – Baden Kultur) wurden mehrere braun-gelbliche, handgearbeitete Keramikscherben und schwarzliche, handgearbeitete Keramikscherben mit gestichte Muster, andere Lehmreste und Tierknochen.

Von der Siedlung aus 3. – 4. Jh. n.Chr. wurden graue und rötliche Keramikscherben, am Rad gearbeitet, einige Amforascherben mit weissen Angoba und Terra Sigillata Scherben gesammelt. Daneben auch Tierknochen, Muschelscherben, Lehmreste, kleine Eisenschalken, Nageln und kleine Bronzefunden identifiziert.

Cuvinte-cheie: sit, eneolitic, locuințe de tip bordei, gropi de provizii, gropi menajere, necropolă,

Rezumat: Cercetările arheologice preventive din situl arheologic de la Timişoara-Freidorf, din anul 2006, au avut drept scop observarea stratigrafiei şi delimitarea limitelor aşezării din secolele III–IV p. Chr., precum şi colectarea de informaţii cu privire la cronologia sitului şi a materialului arheologic. Începând cu a doua jumătate a secolului XX, în partea de sud a oraşului Timişoara a fost semnalată existența unor aşezări din preistorie şi secolele III–IV p. Chr. Începând cu anul 1986, au fost efectuate cercetări arheologice sistematice şi anume între 1986–1989, 1992–1993, 1994–1998 şi 2000–2002. Au fost descoperite o aşezare din eneoliticul târziu şi o aşezare din secolele III–IV p. Chr. şi o necropolă de înhumație din prima jumătate a secolului V p. Chr.

Introducere

Cercetările arheologice preventive din situl arheologic de la Timişoara-Freidorf, din anul 2006, au fost determinate de lucrările de construcție a unei hale pentru firma SC Barum Technik SRL şi au avut drept scop observarea stratigrafiei, delimitarea pe cât posibil a limitelor aşezării din secolele III–IV p. Chr., precum şi colectarea de informaţii cu privire la cronologia sitului şi a materialului arheologic.

Cu prilejul lucrărilor industriale din a doua jumătate a secolului XX efectuate în această zonă din partea de sud a oraşului Timişoara a fost semnalată existența unor aşezări din preistorie şi secolele III–IV p. Chr[1].

Începând cu anul 1986, au fost efectuate cercetări arheologice sistematice[2]. Colectivul a fost

[1] Gh. Lazarovici, Fr. Resch, C. Gherman, *Descoperiri arheologice la Timişoara*, Banatica 7, 1983, p. 35–51.

[2] D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III–IV*, Timişoara, 1996; D. Benea, *Quelques observations sur la céramiques de l'aglomeration daco-romaine de Freidorf-Timişoara-Freidorf*, în *Études sur la céramique romaine et daco-romaine de la Dacie et de la Mésie Inferieure,* Universitatea de Vest I, Timişoara, 1997, p. 55–76 ; G. El Susi, *Materialul faunistic din aşezarea daco-romană de la Timişoara-Freidorf, jud. Timiş*, Crisia 18, 1988, p. 131–139; M. Mare, *Rituri şi ritualuri de înmormântare în Banatul românesc în secolele*

format din Doina Benea – responsabil de şantier şi Mircea Mare, membru în colectivul de cercetare în perioada 1986–1989, 1992–1993. Din anul 1994 până în anul 2002, responsabil de şantier: Mircea Mare, membre în colectivul de cercetare: Nicoleta Toma: 1994–1998, Daniela Tănase: 2000–2002.

Au fost descoperite o aşezare din eneoliticul târziu şi o aşezare din secolele III–IV p. Chr. şi o necropolă de înhumaţie din prima jumătate a secolului V p. Chr.

Prezentarea rezultatelor imediate ale săpăturii

Stratul vegetal a fost decopertat mecanic până la o adâncime de 30 cm, apoi stratul de cultură a fost săpat manual până la adâncimea de 60 cm, iar complexele arheologice conturate în stratul steril au fost cercetate cu şpaclul.

Sub stratul vegetal se află stratul de cultură din secolele III–IV p. Chr., cu o grosime de până la 0,40 m. La aproximativ 0,70 m adâncime faţă de nivelul actual de călcare apare stratul steril. În cazul în care au fost găsite, complexele eneolitice sunt tăiate de cele din secolele III–IV p. Chr. Mormintele din prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr. taie complexele aparţinând aşezării din secolele III–IV p. Chr.

Au fost descoperite în total 94 de complexe: locuinţe tip bordei: patru din eneolitic şi nouă din secolele III–IV, locuinţe de suprafaţă: cinci din secolele III–IV; gropi de provizii: două din eneolitic şi 23 din secolele III–IV; gropi menajere: două din eneolitic şi 24 din secolele III–IV; un cuptor de olar din secolele III–IV, cinci morminte de înhumaţie din prima jumătate a secolului V p. Chr. şi 21 de complexe arheologice lipsite de inventar, dar pe baza formei şi a dimensiunilor: 15 posibile gropi menajere şi şase posibile gropi de stâlpi.

În continuare, enumerăm câteva dintre complexele cercetate mai importante:

A. Locuinţe (secolele III–IV p. Chr.):

Complexul nr. 12. (Pl. I) Locuinţă de tip bordei, de plan oval, prevăzută cu o treaptă cruţată în lut pe latura de nord şi o treaptă mai lungă pe latura de sud-vest, fără urme de pari de susţinere.

Dimensiuni: lungime: 3,15 m; lăţime: 2,00 m, adâncime: 1,55 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brun-gălbuie, având în compoziţie chirpici fragmentar şi cenuşă.

Material arheologic: fragmente ceramice cenuşii, lucrate la roată, fragmente ceramice de culoare neagră, lucrate cu mâna, fragmente de chirpici, oase de animale.

Complexul nr. 24. (Pl. I) Locuinţă tip bordei, de formă circulară. La adâncimea de 0,75 m, pe suprafaţa şpăcluită a apărut o lentilă de lut. În profilul median, deasupra lentilei, apare un strat de arsură de 3 cm grosime. Secţionarea locuinţei a arătat o depunere rapidă în jumătatea inferioară a locuinţei şi o depunere mai lentă, cu urme succesive de arsură, în jumătatea superioară. Pereţii bordeiului sunt drepţi în jumătatea superioară, cu o uşoară formă de clopot în jumătatea inferioară.

Dimensiuni: diametru: de 2,30 m, adâncime: de 1,60 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ culoare brun-gălbuie, afânat.

Material arheologic: fragmente ceramice de culoare cenuşie, lucrate la roată, fragmente de terra sigillata, fragmente ceramice de culoare brună, lucrată cu mâna, un vas din ceramică de dimensiuni mici, lucrat cu mâna, întregibil, două fusaiole din lut, un ac din bronz, fragmente de râşniţă, oase de animale, scoici. Inventar special: brăţară deformată, din bandă plată de bronz, cu capete deschise, rotunjite.

Complexul nr. 25. (Pl. I) Locuinţă de formă trapezoidală, cu colţurile rotunjite. Intrarea în locuinţă se făcea pe latura de nord, mai scurtă (lăţime: 1,60 m). Pe axul central N-S, locuinţa avea o lungime de 5,75 m. În jumătatea sa de nord, podeaua locuinţei cobora la 0,60 m faţă de nivelul actual de călcare. În mijlocul jumătăţii de nord a locuinţei s-au găsit urmele unei vetre deschise de formă ovală, cu dimensiunile de 0,77 × 0,64 m, marcată prin fragmente de chirpici şi cenuşă.

De la jumătatea locuinţei, spre sud, pe o lungime de 2,60 m pe ax, baza locuinţei coboară abrupt până la o adâncime de 2,50 m. Pe această adâncime s-a conturat un spaţiu oval, cu axul lung de 2,10 m şi cel scurt de 1,40 m. În podeaua locuinţei au fost săpate două gropi: groapa de nord, rotundă, cu diametrul de 0,60 m şi adâncimea de 0,15–0,20 m, sub nivelul podelei (–2,50 m). Groapa de sud, de formă ovală, are dimensiunile de 0,60 × 0,70 m şi adâncimea de 0,25–0,30 m, sub nivelul podelei (–2,50 m). În mijlocul gropii de sud a fost descoperită o groapă de stâlp de formă ovală, cu dimensiunile de 0,30 × 0,40 m şi adâncimea de 0,20 m sub nivelul gropii de sud.

Complexul reprezintă o locuinţă cu pivniţă săpată în jumătatea sa de sud. Pivniţa era acoperită cu o structură din lemn, fiind găsite gropile laterale de la parii orizontali, aflaţi deasupra sa şi care susţineau o podea din lemn. În pivniţă, în centrul gropii de sud, s-a găsit groapa în care era fixat stâlpul central care susţinea tavanul pivniţei.

IV–IX, Analele Banatului S.N.6, 1998, p. 285–306; idem, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate la Timişoara-Freidorf între anii 1994–1998*, Analele Banatului S.N. 7–8, 1999–2000, p. 491–513; idem, *Banatul între secolele IV–IX*, I, Timişoara, 2004 ; idem, *Banatul între secolele IV–IX*, II, Timişoara, 2005.

Umplutura locuinţei este unitară şi constă din pământ afânat, de culoare brun-roşcat, cu fragmente mici de chirpici şi arsură, fiind identică atât în jumătatea de nord a complexului, cât şi în cea de sud.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenuşie, lucrată la roată, ceramică de culoare brună şi neagră lucrată cu mâna, decorată, fragmente de chirpici, fragmente de râşniţă, fragmente de obiecte din metal, oase de animale.

Complexul nr. 72. (Pl. II) Locuinţă de suprafaţă, de formă dreptunghiulară, cu pereţii drepţi şi colţurile uşor rotunjite; în zona axului median şi pe latura de nord apar urmele stâlpilor care susţineau acoperişul.

Dimensiuni: lungime: 5,60 m, lăţime: 3,45 m, adâncime: 1,40 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brun-gălbuie.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenuşie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brun-negricioasă, lucrată cu mâna, fragmente de chirpici, oase de animale.

Observaţii stratigrafice: latura de sud a complexului nr. 72 este tăiată de gropile complexelor nr. 73 şi 74, datate în secolele III–IV p. Chr.

B. Gropi de provizii (secolele III–IV p. Chr.)

Complexul nr. 5. (Pl. III) Groapa este de formă ovală, cu peretele dinspre est uşor arcuit spre interior; peretele dinspre vest are la bază o porţiune alveolată de 1 m lungime.

Dimensiuni: lungime: 1,80 m, lăţime: 1,53 m, adâncime: 1,63 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ de culoare brun-gălbuie, afânat, cu resturi de chirpici.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenuşie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brună, lucrată cu mâna şi un vas fragmentar lucrat cu mâna, de culoare brună, fragmente de chirpici, oase de animale.

Complexul nr. 54. (Pl. III) Groapa este de formă ovală, cu pereţii uşor taluzaţi, cu baza dreaptă. În peretele de sud are o firidă circulară cu diametrul la gură de 0,25 m şi adâncimea de 0,40 m, în interiorul căreia s-au găsit fragmente ceramice.

Dimensiuni: lungime: 1,80 m, lăţime 1,60 m, adâncime: 1,10 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ de culoare neagră, tasat.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenuşie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brun-negricioasă, lucrată cu mâna, decorată cu linii în val, incizate.

Complexul nr. 66. (Pl. III) Groapa este de formă dreptunghiulară, cu colţurile rotunjite, cu pereţii uşor oblici şi baza albiată.

Dimensiuni: lungime: 1,90 m, lăţime 1,55 m, adâncime: 1,26 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brun-roşcată.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenuşie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brună şi neagră, lucrată cu mâna.

C. Gropi menajere (secolele III–IV p. Chr.)

Complexul nr. 80. (Pl. III) Groapa este de formă circulară, cu pereţii drepţi, baza dreaptă.

Dimensiuni: diametrul este de 0,82 m, iar adâncimea este de 0,90 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brună.

Material arheologic: fragmente de ceramică de culoare cenuşie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brun-negricioasă, lucrată cu mâna.

Complexul nr. 89. (Pl. III) Groapa este de formă circulară, cu pereţii drepţi, baza dreaptă.

Dimensiuni: diametrul este de 1,10 m, iar adâncimea este de 1,40 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în afânat, de culoare brună.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenuşie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brună, lucrată cu mâna, fragmente de chirpici.

D. Instalaţii meşteşugăreşti (secolele III–IV p. Chr.)

Complexul nr. 26. (Pl. IV) La decopertarea mecanică, la adâncimea de 0,40 m, s-a descoperit partea superioară a unui cuptor de olar. Cupola acestui cuptor a fost distrusă din vechime, părţi din aceasta fiind găsite prăbuşite în interior. În interior, cuptorul prezintă şase braţe din lut ars, de secţiune circulară, care pornesc dintr-un nucleu central şi se leagă de peretele interior al cuptorului. Braţele confecţionate din lut bine ars sunt dispuse la 10 cm sub nivelul diametrului maxim al cuptorului. Aceste braţe sunt pline în interior, cu diametrul între 18–20 cm. Groapa de alimentare şi gura cuptorului erau poziţionate în partea de est a complexului.

Dimensiuni: Cuptorul are o formă aproximativ rotundă, diametru maxim de 1 m; înălţimea păstrată a cuptorului (de la bază până la nivelul bolţii distruse): 0,55 m.

Umplutura constă în pământ afânat de culoare brun-roşcată, cu mult pigment de chirpici şi cu bucăţi de boltă prăbuşite.

Material arheologic: în pământul scos din partea inferioară a cuptorului au fost descoperite fragmente de amforă, fragmente de ceramică cenuşie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare neagră, lucrată cu mâna.

E. Morminte (prima jumătate a secolului V p. Chr.)

Complexul nr. 27. **(Pl. V)** Mormânt de înhumaţie, orientat V–E, cu groapa de formă dreptunghiulară.

Dimensiunile gropii: lungime: 1,42 m lăţime la cap: 0,65 m, la picioare: 0,50 m, adâncime: 1,60 m de la nivelul actual de călcare.

Schelet de copil, cu capul la vest, depus pe spate, lipseşte complet braţul drept; lungimea scheletului: 1,05 m. Pe partea dreaptă s-au păstrat până în zona bazinului fragmente mici de lemn, probabil de la sicriu. Sub craniu şi la laba piciorului stâng (deranjată), apar porţiuni de pământ cu urme de cărbune.

Umplutura gropii: pământ afânat, granulos, de culoare gălbuie, amestecat cu fragmente ceramice de culoare cenuşie, lucrată la roată şi fragmente de chirpici.

Inventar:

– *la cap, în partea dreaptă*: cană lucrată la roată, din ceramică cenuşie;

– *în zona bazinului*: cataramă de formă ovală, din os cu spin din bronz, cataramă din bronz, de formă ovală.

Complexul nr. 38. (Pl. V) Mormânt de înhumaţie, orientat N–S, descoperit la decopertare, la adâncimea de – 0,40 m de la nivelul actual de călcare.

Schelet de copil, cu capul la nord, prost conservat, s-au păstrat capul şi câteva coaste.

Inventar: *la cap*: două vase din ceramică, de dimensiuni mici, lucrate cu mâna, de culoare brun-negricioasă.

Complexul nr. 57. (Pl. V) Mormânt de înhumaţie, orientat N–S, uşor deviat spre est; groapa este dreptunghiulară, cu colţurile rotunjite şi pereţii taluzaţi.

Dimensiunile gropii: lungime: 2,15 m în partea superioară şi 1,80 m la bază, lăţime: 0,90 m în partea superioară şi 0,55 m la bază, adâncime: 1,70 m de la nivelul actual de călcare.

Schelet de adult, femeie, cu capul spre nord, lăsat spre partea dreaptă, depus pe spate; lungimea scheletului: 1,63 m.

Umplutura gropii: pământ afânat de culoare brun-gălbuie, amestecat cu fragmente ceramice de culoare cenuşie, lucrată la roată.

Inventar:

– *la cap, în partea dreaptă*: ulcior din ceramică cenuşie, lucrat la roată, cu corp globular, gât cilindric;

– *la gât*: colan de mărgele tubulare din pastă de sticlă;

– *la piept, în partea dreaptă*: fibulă din bronz, oxidată şi o mărgea din sticlă;

– *la piept, în partea stângă*: piesă din metal, de formă ovală, foarte oxidată, cu două mărgele prinse de ea; în jur mai erau trei mărgele din pastă de sticlă;

– *la mâna dreaptă, degetul mijlociu*: inel din bronz;

– *la mâna stângă*: piesă din metal (fibulă?), foarte oxidată;

– *sub bazin, în partea stângă*: o piesă din metal, oxidată, probabil lamă de cuţit şi un piepten fragmentar din os, cu dinţi bilaterali şi nituri din bronz;

– *între picioare, în zona genunchilor*: piesă din bronz, de formă dreptunghiulară, plată, cu un cui de fixare pe ea şi alte două cuie mici, desprinse;

– *la glezna stângă*: piesă din metal, foarte oxidată.

Elemente de cronologie relativă şi absolută

Au fost descoperite fragmente ceramice care se datează clar în epoca eneolitică (cultura Baden, mileniul II î. Chr.), precum şi fragmente ceramice lucrate la roată de culoare cenuşie, roşie, roşie cu angobă albă, fragmente de terra sigillata, care se datează atât în secolul al III-lea p. Chr., cât şi în secolul al IV-lea Chr. Acestea au analogii mai ales în Câmpia Tisei[3].

Săpăturile au adus la lumină doar câteva piese care se pot plasa într-un segment temporal bine delimitat. Este vorba despre unele dintre obiectele de port provenite din necropola din epoca hunică (prima jumătate a secolului V p. Chr.). Fibula din bronz din complexul nr. 57 este de tipul cu placă semicirculară la cap şi cu placa de picior romboidală, alungită, are analogii în mormintele de la: Alba Iulia (jud. Alba), Soporu de Câmpie (jud. Cluj), iar cataramele din complexele 27 şi 57 sunt asemănătoare ca formă cu cele descoperite la Bratei (jud. Sibiu), Fântânele „Rât" (jud. Bistriţa-Năsăud), Valea lui Mihai (jud. Bihor)[4].

Concluzii

Săpăturile arheologice preventive din anul 2006 au permis delimitarea marginilor de est şi sud ale sitului, care coboară în uşoară pantă spre canalele de desecare construite în ultimele decenii ale secolului XX. Limita de nord a sitului a fost stabilită prin cercetările efectuate anterior, în anul 1998, la marginea de nord a promontoriului, pe un teren în uşoară pantă, spre grădinile imobilelor din str. Anton Bacalbaşa. Limita de vest a sitului, cuprinzând îndeosebi o parte din aşezarea eneolitică, cercetată în anii '80 ai secolului XX, se află pe partea

[3] A.H. Vaday, *Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok*, Budapest, 1989.

[4] R. Harhoiu, *Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien*, Bukarest, 1998, Taf. LXXXVIII. A. 2; Taf. LXXXV.13; Taf. CII, 5–6.

cealaltă a străzii Ovidiu Cotruş, pe un teren ocupat de clădiri private şi traseele unor conducte termice de mari dimensiuni.

Din punct de vedere stratigrafic, săpăturile arheologice preventive din anul 2006 au confirmat datele furnizate de cercetările arheologice sistematice anterioare evidenţiind prezenţa a două nivele de locuire: nivelul eneolitic (cultura Baden) şi post-roman (secolele III–IV p. Chr.), reprezentate prin diverse complexe arheologice (locuinţe, gropi de provizii, gropi menajere şi instalaţii meşteşugăreşti), precum şi o necropolă de înhumaţie, datând în prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr.

Stratigrafic, situaţia se prezintă în felul următor: nivelul de humus actual, între 0–0,30/0,35 m, conţine de regulă fragmente ceramice din secolele III–IV p. Chr., doar sporadic eneolitice. Nivelul de locuire din secolele III–IV p. Chr., cuprins între 0,35–0,60 m, este cel mai bine reprezentat prin descoperirea unor complexe arheologice cu inventar ceramic. Nivelul eneolitic este situat, cu mici variaţii, între 0,65–0,85 m şi conţine complexe arheologice cu inventar ceramic. De la adâncimea de 0,90 m se delimitează clar stratul de lut, steril din punct de vedere arheologic.

Necropola de înhumaţie datată în prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr. cuprinde morminte care străpung nivelele prezentate mai sus, coborând în steril până la aproximativ 1,50 m faţă de nivelul actual de călcare.

În ceea ce priveşte materialul arheologic, din aşezarea eneolitică (mileniul II î. Chr., cultura Baden) au fost recuperate fragmente de ceramică de culoare brun-gălbuie, lucrată cu mâna, fragmente de ceramică de culoare neagră, lucrată cu mâna, decorată cu împunsături în pastă, fragmente de chirpici, oase de animale.

Descoperirile din aşezarea post-romană (secolele III–IV p. Chr.) constau în fragmente de ceramică de culoare cenuşie şi roşie, lucrate la roată, fragmente de amforă cu angobă albă, fragmente de terra sigillata, fragmente ceramice de culoare neagră şi brună, lucrate cu mâna, decorate prin incizie cu linii în val, fusaiole din lut, fragmente de râşniţă, fragmente de chirpici, obiecte din bronz: ac, brăţară, scoabe şi cuie din fier, zgură de fier, oase de animale, scoici.

Din necropolă (prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr.) provin ulcioare şi căni din ceramică cenuşie, lucrate la roată, piese de port şi de podoabă: piepten fragmentar din os, cu dinţi bilaterali şi nituri din bronz, colan de mărgele tubulare din pastă de sticlă, fibulă din bronz, cataramă de formă ovală, din os cu spin din bronz, cataramă din bronz, de formă ovală, inel digital din bronz.

LISTA ILUSTRAŢIILOR

Pl. I. Locuinţe (secolele III–IV p. Chr.).
Pl. II. Locuinţă de suprafaţă (secolele III–IV p. Chr.).
Pl. III. Gropi de provizii şi gropi menajere (secolele III–IV p. Chr.).
Pl. IV. Cuptor de olar (secolele III–IV p. Chr.).
Pl. V. Morminte din prima jumătate a secolului V p. Chr.
Pl. VI. A-Castron (aşezarea din secolele III–IV p. Chr.), B-D-căni şi ulcior (necropola din prima jumătate a secolului V p. Chr.).

ABBILDUNG

Tf. I. – Wohnungen (3. – 4. Jh. n.Chr.).
Tf. II. – Oberflächewohnung (3. – 4. Jh. n.Chr.).
Tf. III. – Deponiergruben und Abfallgruben (3. – 4. Jh. n.Chr.).
Tf. IV. – Keramikbrandofen (3. – 4. Jh. n.Chr.).
Tf. V. – Skelettgräber (erste Hälfte des 3. – 4. Jh. n.Chr.).
Tf. VI. – A. Schüssel (Siedlung von 3. – 4. Jh. n.Chr.).
B. und D. Kanne und Krug (Gräberfeld aus dem ersten Hälfte des 5. Jh. n.Chr.).

BIBLIOGRAFIE

D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III–IV*, Timişoara, 1996.

D. Benea, *Quelques observations sur la céramiques de l'aglomeration daco-romaine de Freidorf-Timişoara-Freidorf*, în *Études sur la céramique romaine et daco-romaine de la Dacie et de la Mésie Inferieure*, Universitatea de Vest I, Timişoara, 1997, p. 55–76.

G. El Susi, *Materialul faunistic din aşezarea daco-romană de la Timişoara-Freidorf, jud. Timiş*, Crisia 18, 1988, p. 131–139.

R. Harhoiu, *Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien*, Bukarest, 1998.

Gh. Lazarovici, Fr. Resch, C. Gherman, *Descoperiri arheologice la Timişoara*, Banatica 7, 1983, p. 35–51.

M. Mare, *Rituri şi ritualuri de înmormântare în Banatul românesc în secolele IV–IX*, AnB S.N. 6, 1998, p. 285–306.

Idem, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate la Timişoara-Freidorf între anii 1994–1998*, AnB S.N. 7–8, 1999–2000, p. 491–513.

Idem, *Banatul între secolele IV–IX*, I, Timişoara, 2004.

Idem, *Banatul între secolele IV–IX*, II, Timişoara, 2005.

A.H. Vaday, *Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok*, Budapesta, 1989.

Complex nr. 12

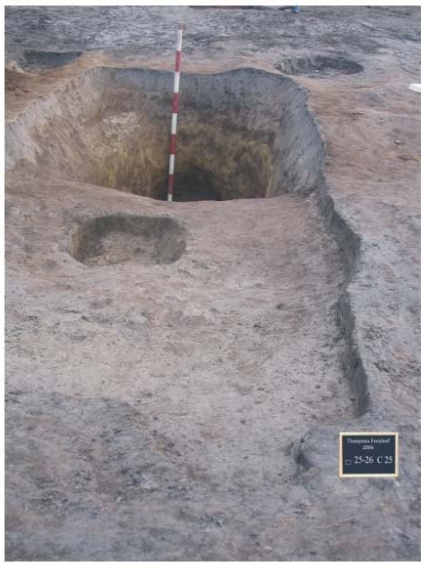

Complex nr. 25

Complex nr. 24

Pl. I. Locuințe (secolele III–IV p. Chr.).

A

B

Pl. II. Complex nr. 72. Locuință de suprafață (secolele III–IV p. Chr.).

Complex nr. 5

Complex nr. 66

Complex nr. 54.A

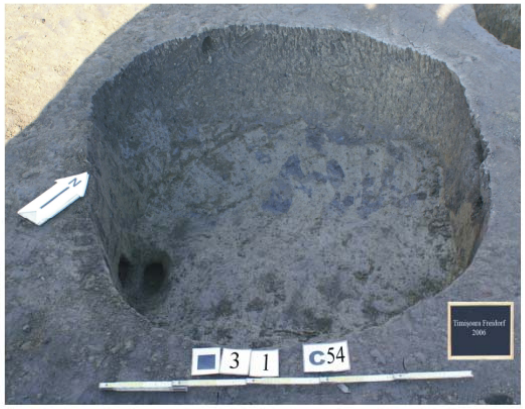

Complex nr. 54. B

Complex nr. 80

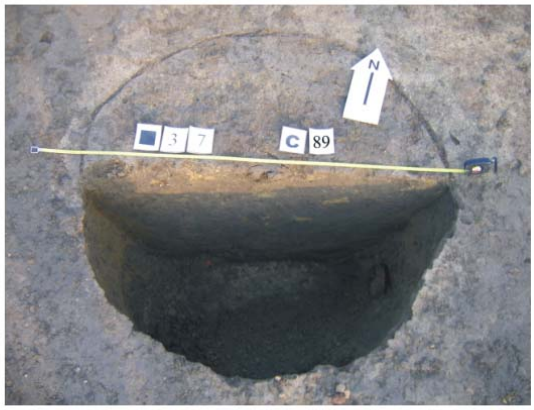

Complex nr. 89

Pl. III. Gropi de provizie şi gropi menajere (secolele III–IV p. Chr.).

A

B

Complex nr. 26

Pl. IV. Cuptor de olar (secolele III–IV p. Chr.)

Complex nr. 27

Complex nr. 38

Complex nr. 57

Complex nr. 57. Detaliu

Pl. V. Morminte din prima jumătate a secolului V p. Chr.

A

B

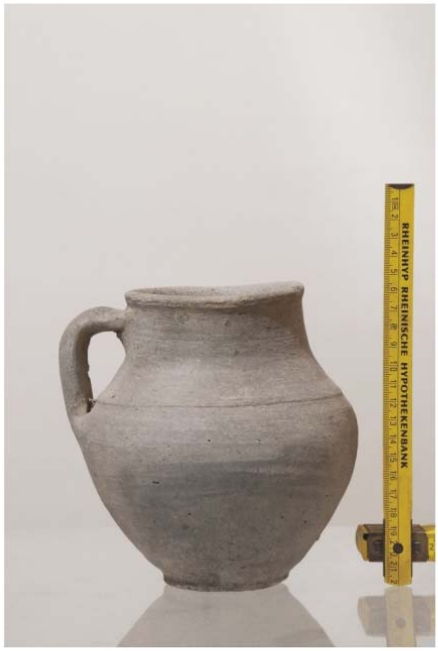

C

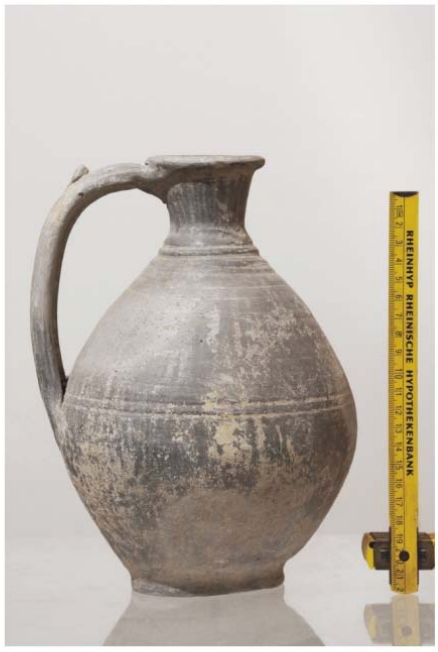

D

Pl. VI. A – castron (aşezare din secolele III–IV p. Chr.). B–D – căni şi ulcior (necropola din prima jumătate a secolului V p. Chr.).